

(miestas / rajonas, mokykla)

klasės mokinio (-ės)

(vardas ir pavardė)

GIMTOJI KALBA (LENKŲ)

2016 m. mokyklinio brandos egzamino užduotis

Pagrindinė sesija

2016 m. birželio 22 d.

Trukmė – 4 val. (240 min.)

NURODYMAI

- Pasitikrinkite, ar egzamino užduočių sąsiuvinyje nėra tuščių lapų ar kito aiškiai matomo spausdinimo broko. Pastebėję praneškite egzamino vykdytojui.
- Antraštiniame lape užrašykite savo vardą ir pavardę, rajoną / miestą, mokyklą ir klasę (grupę).
- Vertinami tik tie atsakymai, kurie parašyti mėlynai rašančiu rašikliu. Koregavimo priemonėmis naudotis negalima. Neaiškiai parašyti, pribraukti atsakymai vertinami 0 taškų.
- Atlikdami teksto suvokimo užduotis (II egzamino dalis), į klausimus atsakykite glaustai ir aiškiai. Jūsų atsakymai turi tilpti paliktose eilutėse.
- III egzamino dalyje pateiktos trys rašinio temos ir du tekstai interpretacijai. Įdėmiai juos perskaitykite, pasirinkite ir parašykite vieną rašinį arba vieną teksto interpretaciją.
- Turite parašyti 250–400 žodžių (A4 formato 1–2 puslapiai) tekstą. Vertinant bus atsižvelgiama ir į darbo apimtį. Švarraštyje suskaičiuokite žodžius. Parašėje **nurodykite 250 žodžių ribą**.
- Jeigu pirmiausia rašote juodraštyje, pasilikite pakankamai laiko darbui perrašyti į švarraštį. **Juodraštis nebus tikrinamas.**

Linkime sėkmės!

EGZAMINO VERTINIMAS TAŠKAIS

II dalis (teksto suvokimas)	III dalis (teksto kūrimas)	TAŠKŲ SUMA
30 taškų	40 taškų	70 taškų

Vertinimo komisija: _____
(parašas, vardas ir pavardė)_____
(parašas, vardas ir pavardė)_____
(parašas, vardas ir pavardė)

II egzamino dalis TEKSTO SUVOKIMAS

Przeczytaj podany tekst i wykonaj zadania do niego.

Szymon Babuchowski

OBRONA SIENKIEWICZA (fragment)

1. Nie lubić Sienkiewicza jest dziś trendy. Chętnie wytyka się pisarzowi schematyczność, papierowość postaci, przeinaczanie faktów historycznych. Jednak jego powieści ciągle cieszą się wielką popularnością, a ich ekranizacje ściągają do kin miliony widzów. (...)

2. Nad fenomenem¹ popularności dzieł Sienkiewicza zastanawiał się już w swoim *Dzienniku* Witold Gombrowicz: „Dręcząca lektura. Mówimy: to dosyć kiepskie, i czytamy dalej. Powiadamy: ależ to taniocha – i nie możemy się oderwać. Wykrzykujemy: nieznośna opera! i czytamy w dalszym ciągu urzeczeni”. To właśnie Gombrowicz nazywa naszego Noblistę „pierwszorzędnym pisarzem drugorzędnym”, „Homerem drugiej kategorii”, „Dumasem Ojcem² pierwszej klasy”. I więcej w tych określeniach ironii niż podziwu. Bowiem dla autora *Ferdynarda* Sienkiewicz pozostaje „geniuszem łatwej urody”, który ból fizyczny zamienia w cukierek, grzech ocukrzy cnotą, a wszystko po to, by stworzyć pozory kultu wartości. (...)

Ciekawe, że piętnując Sienkiewicza, Gombrowicz używa argumentów podobnych do tych, jakie stosowali w tym samym czasie krytycy pozostający na usługach partii³. Im również – choć zapewne z nieco innych powodów – nie podobało się nasycenie twórczości pisarza elementami narodowymi. Te opinie pokutują do dziś w szkolnym nauczaniu. Ciągłe jeszcze słyszymy o autorze *Potopu* jako o „krzewicielu narodowych mitów i fałszywego patriotyzmu”. Czy tak było naprawdę?

3. Franciszek Nieckula, recenzent podręczników do języka polskiego, broniąc Sienkiewicza przed podobnymi atakami, zwraca uwagę, że nie można czytać jego utworów, pomijając kontekst, w którym powstawały: „Niekwestionowaną brednią jest porównywanie Sienkiewicza z Dumasem (...) nie tylko dlatego, że to inaczej zrobione utwory, że całkiem inną funkcję pełni tworzywo historyczne w *Trylogii*, że *Trylogia* jest mową, gdy mówić nie było wolno – lecz przede wszystkim ze względu na społecznego odbiorcę. Powieści Sienkiewicza nie są bajaniem ku rozrywce kawiarnianych dandysów⁴, wolnych, sytych i zadowolonych z siebie, lecz mową do społeczności zniewolonej i upodlanej klęską 1863 r. Jest to mowa do niewolników poniżanych i deptanych, którym na ziemiach wschodnich nie było wolno mówić po polsku w miejscach publicznych (...)! Tymi Skrzetuskami, Podbipiętami, Wołodyjowskimi i Kmicicami pisarz mówi im: Bądźcie nieugięci, trzymajcie się godnie i wytrwajcie, bo jesteście potomkami wolnych, rycerskich przodków!”. (...)

Malkontenci⁵ zapominają, że powieść historyczna rządzi się swoimi prawami. Nie chodzi w niej o odtworzenie wszystkich szczegółów z naukową dokładnością, ale raczej o pewien koloryt epoki. Oczywiście nie może być rażących rozbieżności w przypadku najważniejszych wydarzeń czy postaci historycznych, ale ten problem akurat nie dotyczy Sienkiewicza, który pracę nad każdą niemal powieścią poprzedzał studium źródeł, zarówno historycznych, jak i literackich. (...)

4. Nie jest też do końca prawdą to, co pisze Gombrowicz, że specjalnością Sienkiewiczowskiej kuchni jest „grzech sympatyczny, grzech pocziwy”. Autor *Trans-Atlantyku* twierdzi, że „Kmicicom i Winicjuszom pozwala się grzeszyć pod warunkiem, aby grzech pochodził z nadmiaru sił żywotnych i czystego serca”. Rzeczywiście, nawet sytuacje, w których Kmicic dokonuje spalania Wołmontowiczów, a pijany Winicjusz na ucztach u Nerona nie panuje nad swoim pożądaniem wobec Ligii, opisane są tak, że czytelnik nie traci całkowicie sympatii do bohaterów. Jednak ostatecznie nie dlatego lubimy Kmicica czy Winicjusza, że grzeszą, ale dlatego, że przechodzą przemianę, ze swoich upadków potrafią się podnieść. „Krzepienie serc” dokonuje się więc nie tylko na poziomie narodu, ale i jednostki. Może to właśnie sprawia, że tak chętnie czyta się Sienkiewicza także w innych krajach?

5. A dla nas, Polaków żyjących w wolnej ojczyźnie, czym jest jego twórczość? Chyba przede wszystkim lekcją historii, ciągle aktualnym opisem zarówno naszych cnót, jak i wad narodowych. I nawet jeśli doszukalibyśmy się w tej lekcji jakichś drobnych błędów, to i tak nie da się zaprzeczyć, że przeciętny Polak bez Sienkiewicza o wiele mniej wiedziałby o wojnie polsko-krzyżackiej czy potopie szwedzkim. A bez bohaterów takich jak Kmicic i Zagłoba wiedziałby też mniej o sobie samym.

¹ Fenomen – rzadkie, niezwykle zjawisko; rzecz wyjątkowa.

² Dumas Ojciec – Aleksander Dumas (1802–1870), pisarz francuski, autor powieści przygodowych związanych z historią Francji.

³ Partia – tu: Polska Zjednoczona Partia Robotnicza, która była u władzy w latach 1945–1989.

⁴ Dandy – mężczyzna przesadnie dbający o swój wygląd.

⁵ Malkontent – człowiek negatywnie nastawiony do życia, niezadowolony z rzeczywistości, we wszystkich doszukujący się ujemnych stron.

Zadania do tekstu

1. Wypisz z przytoczonych w **2. części** tekstu fragmentów *Dziennika* W. Gombrowicza cztery połączenia wyrazowe negatywnie oceniające twórczość Sienkiewicza.

1. _____ 3. _____
2. _____ 4. _____

(2 punkty)

2. Do kogo należą następujące określenia Sienkiewicza w **2. części** tekstu? Zaznacz w tabeli właściwą odpowiedź za pomocą znaku „+”.

	Określenie	Sz. Babuchowski	W. Gombrowicz
A.	<i>nasz Noblista</i>		
B.	<i>pierwszorzędny pisarz drugorzędny</i>		
C.	<i>Homer drugiej kategorii</i>		
D.	<i>geniusz „łatwej urody”</i>		

(2 punkty)

3. Uzupełnij tabelę, zaznaczając obok podanych cytatów, czy zawierają one opis faktów, czy wyrażają opinie. Wpisz obok każdego cytatu wyrazy FAKT lub OPINIA.

	Cytat	FAKT / OPINIA
A.	<i>Nie lubić Sienkiewicza dziś jest trendy.</i>	
B.	<i>Nad fenomenem popularności dzieł Sienkiewicza zastanawiał się już w swoim „Dzienniku” Witold Gombrowicz.</i>	
C.	<i>Franciszek Nieckula, recenzent podręczników do języka polskiego, broniąc Sienkiewicza, zwraca uwagę, że nie można czytać jego utworów, pomijając kontekst (...)</i>	
D.	<i>Nikczemną brednią jest porównywanie Sienkiewicza z Dumasem (...)</i>	

(2 punkty)

Suma punktów za zadania 1–3 (maks. 6)			
---------------------------------------	--	--	--

4. Na podstawie tekstu określ, czy podane stwierdzenia dotyczące Sienkiewicza są prawdziwe, czy fałszywe. Wpisz obok każdego stwierdzenia TAK lub NIE.

	Stwierdzenie	TAK / NIE
A.	Homer i Dumas negatywnie oceniali piarstwo Sienkiewicza.	
B.	Gombrowicz uważał, że Sienkiewicz jest genialnym pisarzem polskim.	
C.	<i>Trylogia</i> Sienkiewicza powstała po klęsce powstania styczniowego.	
D.	Bohaterowie Sienkiewicza to postacie o nieskazitelnym cechach moralnych.	

(2 punkty)

5. Wyjaśnij, dlaczego, zdaniem F. Nieckuli, „*Trylogia*” jest mową, gdy mówić nie było wolno.

(3 punkty)

6. Na podstawie tekstu uzupełnij puste pola tabeli, wpisując **po jednej** cesze różniące historyczne opracowanie naukowe i powieść historyczną oraz podając ich wspólną cechę.

Cechy różniące		C. Cecha wspólna
A. Historyczne opracowanie naukowe	B. Powieść historyczna	

(3 punkty)

7. Wypisz z 4. części tekstu cytaty wskazujące, że bohaterowie Sienkiewicza są dynamiczni i dlatego zdobywają sympatię czytelnika.

(1 punkt)

Suma punktów za zadania 4–7 (maks. 9)			
---------------------------------------	--	--	--

8. Wpisz do tabeli **po dwa** odpowiednie czasowniki, ukazujące różne postawy wobec twórczości H. Sienkiewicza.

Broni, gloryfikuje, ironizuje, krytykuje, kompromituje, schlebia, usprawiedliwia

Witold Gombrowicz	Franciszek Nieckula
1.	1.
2.	2.

(2 punkty)

9. W jakim celu został napisany artykuł Sz. Babuchowskiego? Zaznacz **dwie** właściwe odpowiedzi.

Sz. Babuchowski:

- podjmuje dyskusję na temat aktualności pisarstwa Sienkiewicza.
- broni twórczości Sienkiewicza przed wprowadzeniem na listę lektur.
- zachęca współczesnych Polaków do czytania Sienkiewicza.
- razem z Gombrowiczem krytykuje twórczość Sienkiewicza.
- zachęca reżyserów do zekranizowania powieści Sienkiewicza.

(1 punkt)

10. Wyjaśnij znaczenie wyrazu *polemizować*.

Polemizować – _____

(1 punkt)

11. Jakie znaczenie przenośne wyrażają podane połączenia frazeologiczne? Obok każdego z nich wpisz litery A–D.

	Połączenia frazeologiczne	Wyjaśnienia (A–D)
1.	Rzucić kamień do czyjogoś ogródka	
2.	Nie zostawić na kimś suchej nitki	
3.	Mieć miód w ustach	
4.	Owijać w bawełnę	

- A Mówić pochlebstwa, rzeczy przyjemne.
 B Mocno skrytykować kogoś.
 C Nie mówić wprost, ukrywać coś.
 D Wypowiedzieć złośliwą uwagę, opinię pod czyjims adresem.

(2 punkty)

Suma punktów za zadania 8–11 (maks. 6)			
--	--	--	--

12. Do podkreślonych wyrazów dobierz ich synonimy.

1. Przeinaczanie faktów historycznych – _____ faktów historycznych

2. Fałszywego patriotyzmu – _____ patriotyzmu

3. Tworzywo historyczne – _____ historyczne

4. Jest opisem naszych cnót – jest opisem naszych _____

(2 punkty)

13. Wybierz **dwóch** przywołanych w tekście bohaterów powieści H. Sienkiewicza, wskaż utwór, w którym występują i podaj jedną ich charakterystyczną cechę.

Bohater	Tytuł powieści	Charakterystyczna cecha

(2 punkty)

14. Uzupełnij odpowiednimi wyrazami informacje dotyczące stylu publicystycznego.

Styl publicystyczny to odmiana polszczyzny, która skupia w sobie elementy innych stylów: _____, artystycznego i potocznego. Do cech stylu publicystycznego należy:

- stosowanie słownictwa potocznego, np. *jest dziś trendy*;
- występowanie wyrazów _____ pochodzenia, np. *fenomen*, *malkontenci*;
- stosowanie środków artystycznych, np. _____: *opinie pokutują*, *grzech ocukrza cnotą*, lub _____: *autor „Potopu”*, *autor „Ferdynurke”*.

(2 punkty)

Suma punktów za zadania 12–14 (maks. 6)			
---	--	--	--

15. Napisz krótką dedykację do jednej z podanych powieści Sienkiewicza, którą skierujesz do swojego przyjaciela, zachęcając go do jej przeczytania. Podkreśl wybraną powieść.

W PUSTYNI I W PUSZCZY

KRZYŻACY

QUO VADIS

OGNIEM I MIECZEM

POTOP

PAN WOŁODYJOWSKI

<p>_____ !</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	
--	--

(3 punkty)

Punkty
I II III

Suma punktów za zadanie 15 (maks. 3)		
--------------------------------------	--	--

BRUDNOPIS NA STR. 16

		Punkty		
	Maks. suma	1	2	3
Suma punktów za zadania 1–3	6			
Suma punktów za zadania 4–7	9			
Suma punktów za zadania 8–11	6			
Suma punktów za zadania 12–14	6			
Suma punktów za zadanie 15	3			
Suma punktów za test	30			
Zaokrąglona suma punktów	30			

III egzamino dalis TEKSTO KŪRIMAS

Wybierz **jeden** z podanych tematów i napisz rozprawkę (tematy 1–3) lub interpretację utworu (tematy 4–5). Objętość pracy pisemnej – 250–400 słów (około 1–2 stron A4). W czystopisie policz wyrazy, zaznacz kreską granicę 250 wyrazów i zapisz liczbę na marginesie.

TEMATY PRAC PISEMNYCH

Rozprawki

1. Twórczość Henryka Sienkiewicza w odbiorze współczesnego czytelnika.
2. Bohaterstwo, honor i odwaga jako wartości ponadczasowe ukazywane w literaturze różnych epok.
3. *Liście w mojej ojczyźnie są większe / i barwniejszy motyl przelatuje nad łąką* (A. Rybałko). Motyw małej ojczyzny w literaturze i sztuce.

Interpretacje

4. Interpretacja wiersza S. Barańczaka *Coraz trudniej się utrzymać na powierzchni*.
5. Interpretacja fragmentu powieści H. Sienkiewicza *Potop*.

Stanisław Barańczak

CORAZ TRUDNIEJ SIĘ UTRZYMAĆ NA POWIERZCHNI

Coraz trudniej się utrzymać na powierzchni
tej ziemi, wstrząsanej zmęczonym tupotem
świętecznych pochodów i codziennych zachodów, drgającej
od oklasków posłusznie przechodzących w owację,
rozkołysanej wałącymi miarowo falami
głosu z megafonów, bombardowanej co chwila
braterskimi depeszami słanymi w czasie przelotu
nad terytorium, umykającej bez przerwy spod stóp;

jak tu się dziwić, że
wciąga nas ta czy inna czarna otchłań, skoro
coraz trudniej się utrzymać na powierzchni,
coraz trudniej się utrzymać na nogach, jak również
przy głosie i przy zdrowych zmysłach, już nie mówiąc
o życiu

Ja wiem, że to niesłuszne (1977)

Henryk Sienkiewicz

POTOP (fragment)

Kmicic spojrział... i dusza zatrzęsa się w nim z przerażenia.

Byli to Szwedzi.

Ukazali się tak blisko, że cofać się było niepodobna, zwłaszcza iż orszak królewski miał konie pomęczone. Pozostawało tylko przebić się lub zginąć albo pójść w niewolę. Zrozumiał to w jednej chwili nieustraszony król¹, więc chwycił za rękojeść szpady.

– Ostronić króla i nazad²! – krzyknął Kmicic.

Tyzenhauz³ z dwudziestu ludźmi w mgnieniu oka wysunął się na czoło, lecz Kmicic, zamiast złączyć się z nimi, ruszył drobnym kłusem przeciw Szwedom. Miał zaś na sobie szwedzki strój, ten sam, w którym przebrał się wychodząc z klasztoru, więc Szwedzi teraz nie pomiarkowali się, co to za jeden. Widząc dążącego przeciw sobie w takim stroju jeźdźca, prawdopodobnie poczytali cały orszak królewski za jakiś własny podjazd, bo nie przyspieszyli kroku, tylko kapitan dowodzący wysunął się przed pierwszą trójkę.

– A co za ludzie? – spytał po szwedzku, patrząc na groźną i bladą twarz zbliżającego się junaka⁴.

Kmicic najechał nań tak blisko, że prawie trącili się kolanami, i nie odrzekłszy ni słowa, wypalił mu w samo ucho z pistoletu.

Okrzyk zgrozy wyrwał się z piersi rajtarów⁵, ale potężniej jeszcze zabrzmiał głos pana Andrzeja:

– Bij!

I jako skała oderwana od opoki, tocząc się w przepaść, druzgoce wszystko w biegu, tak i on runął na pierwszy szereg niosąc śmierć i zniszczenie. Dwaj młodzi Kiemlicze, podobni do dwóch niedźwiedzi, skoczyli za nim w zamęt. Stukot szabel o pancerze i hełmy rozległ się jak huk młotów, a wnet zawtórowały mu wrzaski i jęk.

Przerażonym Szwedom zdawało się w pierwszej chwili, że to trzech wielkoludów napadło ich w dzikim parowie górskim. Pierwsze trójki cofnęły się, zmieszane, przed strasznym mężem (...) Kmicic zdał konia, że aż kopyta jego zawisły nad głowami rajtarskich rumaków, sam zaś szalał, siekł, bódł. Krew zboczyła mu twarz, z oczu szedł ogień, wszystkie myśli w nim zgasły, została tylko jedna, że zginie, lecz Szwedów musi zatrzymać. Ta myśl przerodziła się w dzikie jakieś uniesienie, więc siły jego potroił się, ruchy stały się podobne do ruchów rysia: wściekle, jak błyskawice szybkie. I nadludzkimi ciosami szabli kruszył ludzi, jak piorun kruszy młode drzewa (...).

Tymczasem koło króla powstał rozruch. Nuncjusz⁶, jako pod Żywcem tak i teraz, trzymał za cugle jego konia, z drugiej strony chwycił je biskup krakowski i ze wszystkich sił cofali w tył rumaka, król zaś parł go ostrogami, aż dzianet dęba stawał.

– Puszczajcie!... – wołał król. – Na Boga! Przejedziem przez nieprzyjaciół!

– Panie, myśl o ojczyźnie! – wołał biskup krakowski. (...)

Lecz upór królewski, gdy go raz rozdrażniono, nie liczył się z niczym i z nikim. Jan Kazimierz wsparł jeszcze silniej rumaka ostrogami i zamiast cofać się, posuwał się naprzód.

A czas płynął i każda chwila dłużej mogła zgubę za sobą pociągnąć.

– Zginę na mojej ziemi!... Puszczajcie!... – wołał król.

¹ *Król* – tu: Jan Kazimierz, król Polski w latach 1648–1668.

² *Nazad* – z powrotem.

³ *Tyzenhauz* – dworzanin króla Jana Kazimierza.

⁴ *Junak* – młody człowiek.

⁵ *Rajtarzy* – typ kawalerii.

⁶ *Nuncjusz* – wysłannik papieża.

BRUDNOPIS

Lined writing area consisting of multiple horizontal dotted lines for student response.

Ciąg dalszy brudnopisu na s 12.

Ciąg dalszy brudnopisu

Blank writing area with horizontal dashed lines.

Ciąg dalszy brudnopisu na s. 14.

Ciąg dalszy brudnopisu

Blank writing area with horizontal dashed lines.

BRUDNOPIS